

Ćwiczenie 6

Badanie zależności mocy użytecznej od obciążenia

Cel ćwiczenia

Pomiar natężenia prądu w obwodzie i napięcia na oporności obciążenia w zależności od wartości oporności obciążenia, wyznaczenie mocy użytecznej w funkcji obciążenia, interpretacja uzyskanych wyników, wyliczenie oporności wewnętrznej źródła i jego siły elektromotorycznej

Wymagane wiadomości teoretyczne

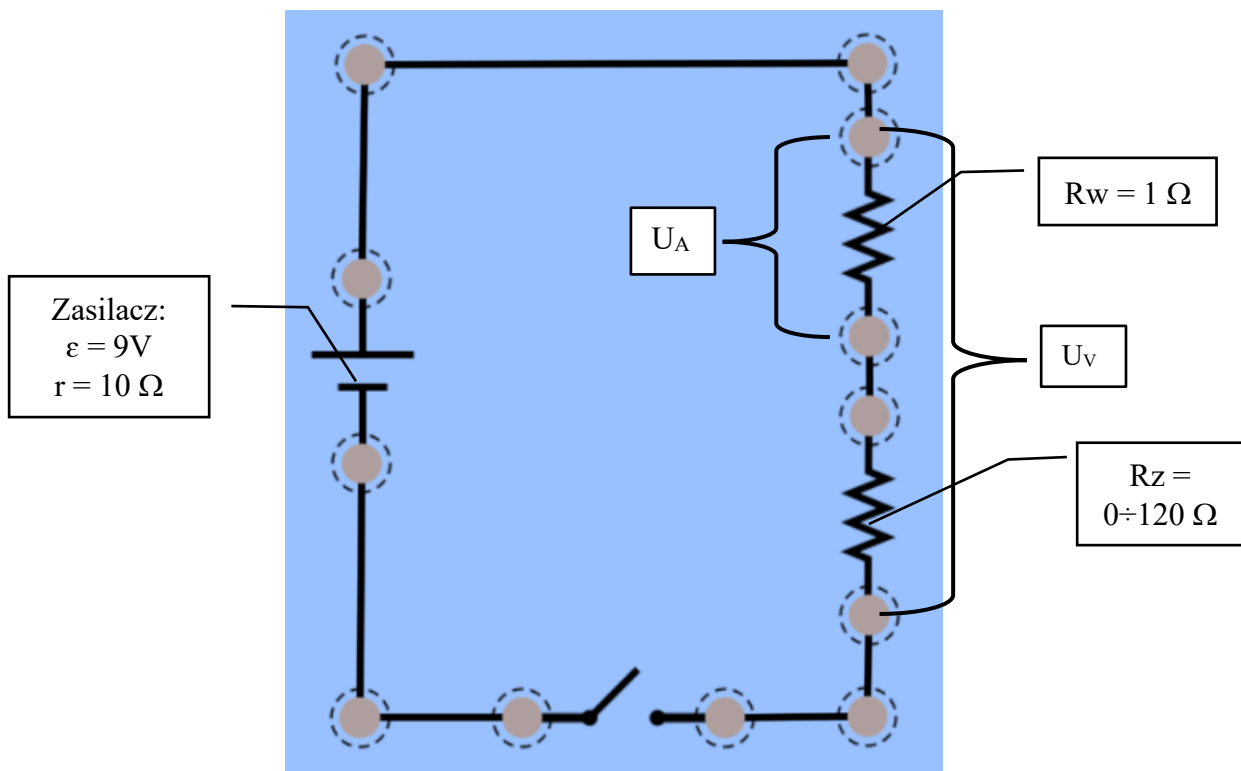
Pojęcia potencjału i napięcia elektrycznego, siła elektromotoryczna, natężenie prądu elektrycznego, opór elektryczny, opór wewnętrzny źródła prądu, prawo Ohma, prawa Kirchhoffa, moc prądu, moc użyteczna, dopasowanie obciążenia do zasilacza.

Wyposażenie wirtualnego stanowiska

Zasilacz bateryjny (źródło siły elektromotorycznej $\varepsilon = 9V$) o oporze wewnętrznym $r = 10 \Omega$, regulowany opór zewnętrzny $RZ = 0 \div 120 \Omega$, opornik wzorcowy $R_w = 1 \Omega$, woltomierze cyfrowe.

Wykonanie ćwiczenia

Układ pomiarowy jest przedstawiony na rysunku poniżej:

1. Uruchomić stanowisko komputerowe.
2. Uruchomić symulację.

3. Następnie przejść do zakładki **Lab**.
4. Uruchomić arkusz kalkulacyjny np. *Excel*, *Calc*.
5. Połączyć obwód pomiarowy przy otwartym kluczu wg schematu.
6. Zasilanie bateryjne ustawić na: $\varepsilon = 9V$, oporność wewnętrzną $r = 10 \Omega$.
7. Opornik wzorcowy R_w ustawić na wartość oporności $R_w = 1 \Omega$
8. Opornik regulowany R_z ustawić na maksymalną wartość oporności $R_z = 120 \Omega$.
9. Po sprawdzeniu obwodu zamknąć klucz i rozpocząć pomiary.
10. Zmieniać wartość R_z w zakresie od 120Ω do 10Ω z krokiem 10Ω , a w zakresie od 10Ω do 0Ω z krokiem 1Ω i zapisywać wartości napięć w dwóch kolumnach ($U_A[V]$, $U_V[V]$) w arkuszu kalkulacyjnym.

1. Wyznaczyć:

- a) Wzór na moc wydzielaną na obciążeniu.
- b) Wyprowadzić wzór na sprawność układu elektrycznego mierzonego w ćwiczeniu.
- c) Wyprowadzić, korzystając z prawa Kirchhoffa, zależność między napięciem U_V na obciążeniu, prądem I płynącym przez obciążenie i parametrami źródła napięcia.

2. Opracowanie wyników:

1. Na podstawie zmierzonych wartości napięcia U_A na oporniku wzorcowym 1Ω wyznaczyć natężenie prądu I płynącego przez obciążenie i wpisać je w trzeciej kolumnie w arkuszu kalkulacyjnym.
2. Wykorzystując prawo Ohma wyznaczyć opór obciążenia dla każdego kroku i wpisać go w kolejnej, czwartej kolumnie w arkuszu kalkulacyjnym.
3. Sporządzić wykres zależności $UV = f(I)$.
4. Aproxymować przebieg z wykresu z punktu 2 zależnością liniową, korzystając z metody najmniejszych kwadratów – wykorzystując funkcję REGLINP. Zależność ta pozwala określić siłę elektromotoryczną ε oraz oporność wewnętrzną r , jako że napięcie UV związane jest z tymi parametrami relacją liniową. Odczytać i zapisać wartości ε oraz r wraz z ich niepewnościami $\Delta\varepsilon$, Δr .
5. W kolejnej kolumnie obliczyć stosunek oporności obciążenia do oporności wewnętrznej R/r .
6. Znając wzór na moc wydzielaną na obciążeniu PU (użyteczną) w następnej, szóstej kolumnie obliczyć i wstawić wartości PU .
7. Wyliczyć wydzielaną w obwodzie całkowitą moc P ze wzoru:

$$P = \varepsilon \cdot I = \frac{\varepsilon^2}{r + R}$$

8. Wyniki wpisać do kolejnej, siódmej kolumny tabeli w arkuszu kalkulacyjnym.
9. Wyliczyć sprawność η w zależności od oporu obciążenia, wyniki wpisywać w następnej ósmej kolumnie tabeli w arkuszu kalkulacyjnym.
10. Sporządzić trzy kolejne wykresy wymienionych poniżej parametrów w funkcji R/r :
  - a) mocy użytecznej P_u
  - b) mocy całkowitej P
  - c) sprawności η
11. Korzystając ze wzoru na zależność mocy użytecznej P_u od parametrów źródła ε i r , określić dla jakiej wartości oporu zewnętrznego moc użyteczna osiąga wartość maksymalną. Podać wartość sprawności dla tego przypadku.

Wnioski

Samodzielny i epicki opis przemyśleń i wniosków z przeprowadzonych pomiarów.

Literatura

1. *Resnick, Halliday, Walker t.3, rozdz. 27.*

2. *Pracownia Fizyczna Wydziału Fizyki i Techniki Jądrowej AGH, część II, wydanie drugie, pod redakcją Andrzeja Zięby. Kraków 1999, Skrypty uczelniane SU 1608, str. 131.*